

Úvaha Jána Mallého-Dusarova „Národné oceňovanie v politike“.

Uverejnili PbV, roč. 1, č. 57. Budín 12. septembra 1861. Uverejňujeme len druhú časť.

Autor úvahy, analyzujúc politickú situáciu, ktorá nastala po predčasnom zakľúčení uhorského snemu, zisťuje, aké majú Slováci možnosti uplatniť sa v rakúskej politike so zreteľom na ich vzťah k centralisticko-nemeckej a maďarskej národnej strane, pričom radí zachovať národný život za všetkých okolností a podporovať všetko, čo v budúcnosti môže súvisieť s rozvojom národného hnutia Slovákov.

V časovom tomto boji, ktorý maďarská po nadvláde nad inými uhorskými národami pachtiaca stránka s viedenskou vládou vede, i jedna i druhá rada by slovenský náš národ len dľa okolností cenila.¹ Maďarská táto stránka oproti vláde viedenskej nežiada len starodávnu uhorskú konštitúciu, lež i neodvislé uhorské ministerstvo, ktoré by jej ujistilo nadvládu nad inými uhorskými ale nemaďarskými národami. Stránka táto myslí, že keby Slováci, ktorých je tak veľa v krajine, neberúc ohľad na svoje národné práva, na svoju rovnoprávnosť, jej sa chceli bez výminky poddať k dosiahnutiu jej cieľov: to žeby v týchto okolnostiach veľmi mnoho platilo. Pripisuje teda Slovákom veľkú cenu, ale nie cenu národnú, lež púho-politickú, ktorú by rada použil k jej púho právno-politickým cieľom, totižto k dosiahnutiu maďarského centralizmu, a túto cenu nám pripisuje len v terajších okolnostiach, t. j. dokiaľ jej cieľ dosiahnutý nie je. — A že je tomu skutočne tak, vidieť ponajprv z toho, že vo snemovej naráde v záležitosti národnej nechce nás nijako uznať za národ, podruhé z toho, že kvôli maďarskému centralizmu i v docela slovenských municípiach zápisnice i v maďarskej reči vedené mať žiada, po tretie z toho, že kadenáhle by neodvislé maďarské ministerstvo obsiahla, tým samým by nemusela viac našu rovnoprávnosť uznať, preto, žeby všetku silu v rukách mala. V politike ale nepriateľ nikdy nepopustí to, čo nemusí. Jako nás teda teraz maďarská stránka len dľa okolností alebo nie národne, lež len právno-politicky cení, tak nás by (a to síce dôsledne) i neskôr zase len dľa okolností, a zase nie národne, lež len právno-politicky cenila. Keď nám teda maďarská stránka dáku cenu i pripisuje v terajších okolnostiach, musela by nám všetku cenu upierať, kadenáhle by sa tieto okolnosti dľa jej vôle zmenili. Pretože dosiahnuc raz svoj maďarský centralizmus v neodvislom ministerstve, všetky naše národné práva, ano i sama naša slovenská bytnosť bola by neustálym protestom proti tomu jej centralizmu. A preto, aby sa v tom spôsobe, v ktorom sa teraz javí a v ktorom sa uskutočnil všemožne usiluje, i naďalej udržať mohla, musela by tomuto národnému protestu a s tým spolu našej národnej rovnoprávnosti sa protiviť. Náš národ by tým činom dľa budúcich okolností len cenu v jej očiach mal, akú má tichý síce, ale dôsledný nepriateľ. Z čoho nemohlo by povstať inšie, nežli žeby maďarský centralizmus národnú našu bytnosť za svoju škodu považoval, a preto nás čo bezcenných odhodil.

¹ Ide o predsedu vlády A. Schmerlinga, ktorý 29. augusta v dolnej snemovni rakúskej ríšskej rady prehovoril v debate o odpovedi na cisárov prejav, že úsilia národností sú protiústavné, pokiaľ ide o zabezpečenie ich osobitných postavení.

To by bol nevyhnutný výsledok, jestli maďarská stránka *na tom stanovisku ostane*, na ktorom teraz stojí. Jestliže však po dobytom víťazstve na stanovisku tomto ostať *nechce*, prečože sa teraz tak urputne zdráha, čo len na vlas z neho ustúpiť? Aby neodvislé maďarské ministerstvo pre nás Slovákov prestalo byť nešťastím, muselo by sa postaviť na *stanovisko národnej rovnoprávnosti*. Toto ale dľa všetkých skúseností od jeho *dobrej vôle očakávať sa nedá*, to by sa len *silou vynútiť* dalo. Kadeňahle ale ministerstvo všetku moc a vládu v rukách mať bude, jakouže silou ho prinútiť? Sila táto musela by byť *väčšia*, nežli ktorú ono má, odkiaľže vziať potom *takúto* silu?

K takýmto výsledkom sa prísť musí, jestli sa národ náš necení dľa jeho ceny rovnoprávnej, lež len dľa okolností, jako nás cenia Maďari po nadvláde pachtiaci.

Abych však bol spravodlivý, dodať musím, „že nás i *centralisticko-nemecká* stránka“, aspoň po tento čas, o *nič lepšie* necení. Stránka táto nielenže neodvislé ministerstvo Uhorskej dať nechce, lež ani *starodávnu jej konštitúciu úplne* navrátiť vôle nemá. Ona sa urputne zdráha uznať, žeby dáky rozdiel bol medzi „cisárom“ a „kráľom“. Ale práve na tento rozdiel viažu sa tie krajinské práva, ktoré krajiny „kráľa“ majúce rozličnými robia od tých, ktoré majú „cisára“. Padne-li tento rozdiel, tým padli, aspoň v *zásade*, opravdu *krajinské* práva. Tak sa teda otvára cesta, po ktorej sa k viedenskej centralizácii ide. Toto dokonále vysvetlil jeden z ministrov v raichsráte,² keď sa vyhrážal, že jestli by krajiny od tohoto rozdielu dobrovoľne, na ceste *zákonnej* upustiť nechceli, tenkrát, že on na ceste *administratívnej* tak jednať bude, jakoby tohto rozdielu skutočne nebolo. To nemôže byť žiadnej „kráľovskej“ krajine povôli a tak teda ani našej krajine uhorskej. Toto sa protíví právam, ktoré nám *starodávna* naša konštitúcia dáva a preto nechcú tie krajiny, ktoré ešte v raichsráte nie sú, ani počuť o tom, v ktorom sa takieto zásady vyslovujú.³ Preto hľa je boj „kráľovskej“ krajiny našej proti tomuto raichsrátu tak neústupný.

Myslí si teda *centralisticko-nemecká* stránka, žeby to v *týchto okolnostiach* veľkú cenu malo, keby Slováci, neberúc ohľad na tieto zásady (pri ktorých, mimochodom buď rečeno, ani národnia rovnoprávnosť mnoho miesta nemá) k nej sa chceli pridať bez výminky k dosiahnutiu jej cieľov. Pripisuje teda i ona Slovákom veľkú cenu, avšak podobne nie národniu, lež púho politickú, ktorú by ona i rada použil k jej púho *právno-politickým* cieľom a túto cenu nám pripisuje *len v terajších okolnostiach*, t. j. dokiaľ jej cieľ dosiahnutý nie je. A že tomu skutočne tak, vidieť, a abych ostatnie pominul, už z toho, že *administrácia* za najvyššiu moc vyhlasujúc stavia *úradnícke inštrukcie ponad práva zákonné* ešte *nevyzdvihnuté a tak teda skutočné*.

Cení nás teda i *centralisticko-nemecká* stránka len *dľa okolností*, teraz síce veľa, ale jakoby nás cenila v iných okolnostiach, t. j. po dosiahnutí svojho cieľa, známe z dosavadných skúseností, známe z toho, že voždy o „nemeckej“ učenosti, o nemeckej „kultúre“, o „nemeckej“ inteligencii hovorí, známe napokon z toho, že stojí na základe „rímskeho práva“, ktoré národy a národniu rovnoprávnosť doprosta nezná.

I maďarská i centralisticko-nemecká stránka teda myslí, že slovenský náš národ v *terajších* okolnostiach k dosiahnutiu *jich cieľov* velikánsku cenu má. Maďari by ho radi použil na svoju stranu proti centralistom nemeckým, títo ale radi by ho zas na svoju stranu použil proti Maďarom. Oboja stránka chce ho *použiť* pre *politické* ciele

² Narážka na obťažné a zdĺhavé rokovania uhorského snemu roku 1861 o základné zásady vyrovnania sa s Viedňou.

³ V ríšskej rade roku 1861 neboli zastúpené podľa Februárovej ústavy všetky krajiny tvoriace rakúske mocnárstvo, napr. Uhorsko.

dľa okolností, žiadna ale nedáva mu to, čo mu prirodzeným právom patrí, národnú rovnoprávnosť.

Oproti tomuto oceňovaniu pospolitý ľud náš neuznáva, žeby tá cena (to povolanie) ležalo v jeho živote, aby za čire čisté *právo-politické zásady*, či za maďarskú nadvládu, či za nemecký centralizmus bojoval a preto sa k *žiadnej* z bojujúcich stránok *o tieto veci* nepridal, naopak sa vyslovil v *tomto* zmysle neutrálnym. V *tomto* boji (dobře prosím rozumeť, kde sa o nadvládu a centralizmus jedná) nech si bojuje i jedna i druhá stránka jako zná a vládze, to nic je boj ani *pre nás*. My, jakožto obyvatelia uhorskí musíme žiadať, aby sa uznali *práva „kráľovských“ krajín* a preto nemôžeme sa spojiť s centralistami nemeckými, my ale jakožto Slováci musíme spolu žiadať, aby sa uznala *národnia naša rovnoprávnosť* a preto nemôžeme sa spojiť s tou maďarskou, ktorá po nadvláde nad nami pachtí. To už len žiadna stránka zdravým rozumom od nás požadovať nemôže, aby sme sa *na svoju vlastniu škodu s ňou spojili!*

A spojenie takéto bolo by skutočne na našu zjavnú škodu. Bo povážime-li vec dobre, nielenže boj tento nie je pre nás a za nás, lež je vlastne *proti* nám nielen vo svojich *výsledkoch*, jako som práve ukázal (pretože ktorákolvek stránka by vyhrala, dostala by silu proti nám), ale boj tento už i *svojou bytnosťou* je proti nám. Bo prečože bojujú dve tieto stránky v tomto stolytí národného sebavedomia a v tomto mocnárstve mnohonárodnom výhradne na stanovisku právo-politickom, na stanovisko *národnie* ale, trebárs sa jim samo sebou takmer vnucuje, *prejsť nechcú?* Preto že *nehcú uznať národy*, a to síce alebo v jich skutočnej bytnosti, t. j. *tak jako sú*, a na tejto ceste stojí stránka maďarská, alebo jich právnom vývine, t. j. *tak jako by byl mohli* a *malí*, a na tejto ceste stoja centralisti nemeckí. Pre nás je to však všetko jedno, bo obe *tieto cesty* sú pre nás *rovnako* skazonosné. Jestli totiž dakto neuznáva moju bytnosť, moje jestvovanie, nemôže mi priznať právo, a naopak, kto mi nechce priznať práva k môjmu vývinu potrebné, ten ani moju skutočnosť v úplnej miere neuznáva. Príkladom je vec jasná. Kto nechce uznať, že žijem, ten mi nedá potrebného k životu pokrmu a tak ma hladom umorí. Kto ale uznáva síce, že žijem, nechce mi však dať pokrmu toľko, abych život na ďalšie udržať mohol, ten ma podobne vyhladuje. Toto úplne platí v terajšom boji medzi maďarskou a centrálno-nemeckou stránkou vedenom. Keby sa totiž boj tento preniesol na stanovisko *národnie*, tým samým uznala by sa *skutočnosť* rozličných národov a tak teda i jich *práva* uznať by sa museli. Tomu ale vyhýba sa i jedna i druhá stránka a *preto* udržujú boj tento tak úzkostlivo na stanovisku výhradne *právo-politickom*. — Povedzte teda, či by to neznamenaloby všetku našu národnú hodnosť zahodiť, či by to neznamenaloby všetkého nášho národného povolania sa zrieknuť, či by to neznamenaloby všetku našu národnú cenu zaznať, keby sme my, *pokiaľ sa boj na tomto stanovisku vede*, ktorejkoľvek stránke sa pridali? Či by sme i my nepristúpili skutkom naším k tej zásade, že sa naša národnia bytnosť a práva naše *ani len uznať nemusia?* — že vo všetkých týchto pohyboch na národy a jich práva *ani len ohľad sa brať nemusí?* Celý tento boj vede sa doteraz tak, jakoby náš slovenský národ a národnie naše práva do jeho kombinácie *ani len nepatrili*. Máme teda túto robenú nám krivdu snáď i samochtiac uznať tým, žeby sme dopustili, aby z boju tohoto národnosť sa *popredu vytvorila?*

To naša národnia hodnosť, naša národnia cena nedopúšťa!

Preto, hľa, pospolitý ľud náš národnú svoju hodnosť a cenu lepšie hájiť nemohol, nežli keď sa v *tomto* boji neutrálnym byť vyslovil. Touto svojou neutrálnosťou nebojujúc na oko proti žiadnej, bojuje vlastne *proti obom stránkam*. Bojuje poprvé *negatívne*, bo nepridávajúc sa na žiadnu stranu, ubiera obom tú silu, ktorú by jim svojim

pripojením dodať mohol. Viac ale bojuje pozitívne, pretože postaviať sa v tomto *právo-politickom* boji na stanovisko národnie, dokazuje *faktične*, že v časových týchto hádkach otázka právo-politická nemá tej *výhradnej vážnosti*, ktorú si osobuje, ale jej otázka národnia čo rovnoupravená *oproti stojí*. Tak jako obidve zápasiace stránky faktične upierajú vážnosť otázke národnej, odstrkujú ju stranou a vážnosť túto *výhradne* len pre otázku právo-politickú požadujú, tak ľud náš chovaním svojím docela a zrovna *oproti* tomu faktične upiera *výhradnú* vážnosť otázke právo-politickej, ale ju aspoň v rovnakej miere požaduje aj pre otázku národnú. On teda obidvom zápasiacim silám doprosta protivnú tretinu vede do boja a tak tamtie pozitívne oslabuje. Takýto vplyv na zápas maďarsko-nemecký dokazujú už *teraz* uzavretia *svätomartinské*⁴ a im podobné uzavretia ostatných nemaďarských národov uhorských, a jaký vplyv museli by teprv potom dokázať, keby sa na tomto národnom stanovisku *ďalej vyvinuli!* keby táto neutralnosť, jako sa *faktične* na svoje národné stanovisko postavila, tak i faktične k ďalšiemu uskutočneniu svojho programu (jako v Lugoši a Lipt. Sv. Mikuláš)⁵ pristúpila, *musela by terajšia právo-politická hádka svoje výhradné stanovisko opustiť a otázka národnia postavila by sa s ňou na roveň*. — Z ktorejkoľvek teda stránky považuješ vyslovenú našu *samostatnú neutralnosť*, vždy k tomu výsledku dôjdeš, že jedine ona je vstave vymaniť nás spopod služebností, ktorou by sme cudziemu prospechu (na právo-politickom stanovisku slúžiť mali a jedine ona vyznačuje našu *pravú národnú cenu*, pretože stavia nás na roveň s ostatnými národami.

Na túto našu *pravú národnú cenu* opiera sa politika pospolitého ľudu nášho bez ohľadu na menivé okolnosti, bez ohľadu na svedoľu ktorejkoľvek stránky. Možná, že je centralizmus z jednej a sobecká nadvláda z druhej strany pre *iných* nutnou potrebou, možná, že k prevedeniu takýchto zámerov je bezvýmnečná náklonnosť slovenského nášho ľudu k jednej alebo druhej zásade *nutnou okolnosťou*. Preto možná že i jedna i druhá stránka národu nášmu *velikánsku cenu pripisuje*, jestli by sa totiž k prevedeniu jej zámerov s ňou spojil. A považujúc *vec výhradne dľa okolností* národ náš túto cenu skutočne má. Avšak národ náš nechce mať *cenu len dľa okolností*, on túto cenu, trebárs by bola velikánska, neuznáva, on ju nepríma, pretože ona *neleží v jeho živote*, lež len v okolnosťach, nie je založená na *vnútornej skutočnosti*, lež len na cudzej vôle, nie je *trvácna*, lež len na čas, a práve preto nie je *cena jeho pravá a pravdivá*, lež len dávaná mu od iných. On k *takémuto* ľubovoľnému oceňovaniu nikdy a žiadnej stránke *dobrovoľne* nesvolí a len na svoje sily, potreby a práva ohľad bere a brať bude. *Jeho* nutnou potrebou je jeho život, *jeho nutnou okolnosťou* je zachovanie svojho národného života vo všetkých okolnosťach. To hľa je, dľa jeho úsudku, *cena a povolanie jeho života a celej bytnosti*. Túto cenu a toto povolanie má a bude mať voždy pred očima.

Kto mu túto jeho cenu uzná a nápomocným bude, aby toto svoje povolanie vyplniť mohol, ten ho najde čo verného a oddaného *spojenca* ku vzájomnej službe hotového, pretože sa tenkrát zo svojho národného stanoviska vyšínuť nemusí, na *svojom* ale stanovisku dôsledne všetko podporovať bude a musí, s čím jeho život *teraz* i na *budúcné spojený je*.

⁴ Myslí sa tu na všemohúcu rakúsku byrokraciu, ktorá získala v období rokov 1849—1860 neobyčajne veľký vplyv na verejné záležitosti.

⁵ Autor má na mysli martinské Memorandum a uzavretie národných zhromaždení uhorských Rumunov v Blaži a Srbov v Karlovci z jari 1861.